

Koteniov O. G. Current state and problems of legislative consolidation of some principles of natural resources law

Objective. *Defining the state and problems of consolidation the principles of natural resources law in the environmental legislation of Ukraine, processing the ways of overcoming identified weaknesses and development of propositions for improving legislation in the field of natural resources.*

Methods. *General scientific methods of research like generalization, abstraction, comparison are used in the paper. The main method is the method of system analysis, which was used while studying some elements of the legal institute of natural resources law in their relationship with the system of law in general and environmental law in particular.*

Results. *The current state and prospects of development of legislative consolidation of the principles of natural resources law in normative and legal acts of environmental law and related fields are found out; problems in this field and the ways of overcoming them are defined.*

Scientific novelty. *Scientific positions concerning the need of textual consolidation of the essence of principles of natural resources law within sectoral legislation of Ukraine have got the further development, propositions about the amendments to the current legislation of Ukraine on this issue are scientifically grounded.*

The practical significance. *Usage of the offered by the author propositions will make possible: in the legislative practice to develop the current system of natural resource legislation on the basis of developed and existing principles of natural resources law with the simultaneous elimination of identified conflicts of law norms; in the practice of lawmaking to resolve legal disputes and conflicts on the basis of keeping the basic principles of natural resources law, to remove errors in the practice of law.*

Keywords: natural resources law, principles of natural resources law, legal regulation of natural resources.

УДК 349.2

В. В. Криворучко

ТРУДОПРАВОВИЙ СТАТУС СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК РОБОТОДАВЦЯ

Розглянуто трудовий статус Служби безпеки України як роботодавця. Доведено, що елементами правового статусу Служби безпеки України є компетенція, мета, завдання, функції, структура органу, форми та методи його діяльності. На підставі аналізу точок зору відомих учених та сучасного національного законодавства доведено, що саме Служба безпеки України є роботодавцем у трудових правовідносинах службовців Служби безпеки України.

Ключові слова: правовий статус, юридична особа, компетенція, права, обов'язки, гарантії, Служба безпеки України.

Дослідження проблем правового статусу Служби безпеки України як суб'єкта трудового права є у сучасних умовах реформування правоохоронних органів гостроактуальним. Одразу відзначимо, що дослідження правового статусу державних органів як сторони трудових правовідносин проводили такі відомі вчені-трудовики, як М. Г. Александров, В. С. Венедиктов, В. В. Жернаков, М. І. Іншин, А. М. Лушніков, М. В. Лушнікова, С. П. Маврін, А. Р. Мацюк, К. Ю. Мельник, О. С. Пашков, П. Д. Пилипенко, С. М. Прилипко, В. І. Прокопенко, В. Г. Рогань, О. В. Смирнов, В. М. Толкунова, Є. Б. Хохлов, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева, О. М. Ярошенко та ін. Водночас проблематика правового статусу Служби безпеки України як роботодавця досліджувалася у науковій літературі недостатньо. З огляду на це **метою** статті є визначення складових правового статусу Служби безпеки України та сутності останнього у трудовому праві.

У юридичній літературі зустрічаються різні точки зору на те, хто є роботодавцем у трудових правовідносинах службовців державних органів. Так, на думку В. Воловика, роботодавцем у трудових відносинах державних службовців виступає держава в особі своїх органів. Причому вона виступає як така навіть тоді, коли посада службовця заміщується внаслідок виборів. Під час останніх визначається особа, з якою має укладатися трудовий договір, але безпосередньо укладає його з обраним відповідний державний орган [1, с. 64]. К. Ю. Мельник, досліджуючи трудові правовідносини службовців правоохоронних органів, відзначав, що у світлі сучасного національного законодавства, коли Цивільний кодекс України окремим видом юридичної особи виділив юридичну особу публічного права, роботодавцем у досліджуваних правовідносинах слід вважати правоохоронний орган. Правоохоронний орган має здатність надавати роботу, оплачувати працю, нести відповідальність за зобов'язаннями, які випливають із факту його участі у трудових правовідносинах. Особа, яка приймається на службу, зараховується у штат правоохоронного органу [2, с. 163].

Ми підтримуємо останню позицію, вважаючи саме державний орган, а у нашому випадку – Службу безпеки України, роботодавцем у трудових правовідносинах службовців Служби безпеки України.

У юридичній літературі звертається увага і на інше призначення державних органів у трудовому праві. Так, К. В. Гончарова відзначає, що державні органи покликані забезпечити правомірність здійснення трудових прав та виконання обов'язків і за певних умов можуть вступати у відносини, врегульовані трудовим правом. Особливістю правового становища переважної більшості цих органів і організацій є те, що вони виступають, як правило, суб'єктами не лише трудового, але й інших галузей права, а вступ у правовідносини, що тісно пов'язані з трудовими, є лише одним із видів їх діяльності. Однак ця діяльність є важливою та необхідною і

спрямована на забезпечення прав та свобод працівників, які і визначають зміст їх правового статусу [3, с. 355]. На думку П. Д. Пилипенка, держава через свої органи управління є гарантом основних громадянських прав, що дуже важливо для вільної реалізації трудових прав працівників і підприємців, для ефективного функціонування будь-якої системи соціально-трудових відносин. Як гарант держава організовує, координує і регулює соціально-трудові відносини [4, с. 31].

Так, О. Ю. Тарманов відзначає, що державний орган як державне утворення має такі суттєві ознаки: 1) він є складовою частиною державного апарату, який, у свою чергу, є складовою частиною механізму держави; 2) він наділений відповідними державно-владними повноваженнями для здійснення задач та функцій держави і дані повноваження складають компетенцію конкретного державного органу; 3) це є абстрактне поняття для об'єктивного навколишнього світу, і в реальності він представляє собою сукупність осіб, які забезпечують його функціонування та існування; 4) він може вступати в суспільні відносини як окремий самостійний суб'єкт і, відповідно до цього, мати права та обов'язки, а також нести юридичну відповідальність [5, с. 341].

Традиційно під правовим статусом державного органу розуміється визначене законодавством його місце у системі державних органів. Зокрема, В. В. Молдован та Ф. Ф. Мелашенко вказують, що правовим статусом державного органу є його політико-правове становище [6, с. 277].

Слід відзначити, що серед учених немає однастайності щодо елементів правового статусу державного органу. Так, Г. Г. Абасов елементами правового статусу державних органів вважає таке: 1) місце суб'єкта у суспільстві та державі, його соціально-політична роль та призначення; 2) загальна правосуб'єктність як підстава включення того чи іншого суб'єкта, який вступає у відповідній правовій якості у правові відносини; 3) компетенція як елемент правового статусу посідає центральне місце в узагальненій юридичній характеристиці будь-якого суб'єкта права та служить свого роду правовою ціллю встановлення такого статусу; 4) гарантії стабільності та реальності правового статусу суб'єктів права [7, с. 43–45]. Б. М. Габрічидзе відзначає, що до правового статусу державних органів входять такі елементи: 1) політична та державно-правова характеристика органу держави; 2) місце різних видів органів у загальнодержавній системі, диференціація систем, підсистем та видів органів, їх співвідношення; 3) основи взаємовідносин органів між собою; 4) важливі принципи організації та діяльності державних органів; 5) основи компетенції; 6) види правових актів державних органів [8, с. 10–11]. О. Ю. Тарманов до основних компонентів правового статусу відносить компетенцію державного

органу, порядок його формування, внутрішню організацію (має істотне значення як елемент статусу для представницьких і деяких інших органів), порядок його роботи (цей елемент ще має назву «процедура органу»), також для багатьох державних органів елементом правового статусу є відповідальність [5, с. 340].

Позиція останнього автора викликає певне здивування. Так, незрозуміло, як це – для одних державних органів відповідальність є елементом правового статусу, а для інших – ні. Ми вважаємо, що треба доводити: або відповідальність є елементом правового статусу всіх державних органів, або – ні.

Вважаємо, що компетенція державного органу складає ядро його правового статусу. Так, О. П. Коренев до складу компетенції відносить завдання державного органу, його функції, права та обов'язки, відповідальність, форми і методи діяльності, а також структуру [9, с. 82]. Б. М. Лазарев вважає, що компетенцією державного органу є система повноважень цього органу зі здійснення державної влади [10, с. 52]. На думку А. М. Подоляки, компетенцією слід визнавати сукупність юридично встановлених повноважень (прав і обов'язків) конкретного органу публічної влади, що визначають його місце в системі органів влади. Головними складовими в компетенції є владні права – права на активні дії, які є юридично значущими [11, с. 41].

На наш погляд, компетенцію слід розглядати як сукупність прав та обов'язків державного органу як структурного елемента публічної влади. Тому до елементів правового статусу державного органу слід віднести компетенцію, мету, завдання, функції, структуру органу, форми і методи його діяльності.

Керуючись вищезазначеним, розглянемо структурні елементи правового статусу Служби безпеки України. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Службу безпеки України» Служба безпеки України є державним правоохоронним органом спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України [12]. Виходячи з цього, метою Служби безпеки України слід вважати забезпечення державної безпеки України.

Завданнями Служби безпеки України є захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань із боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління й економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

У структуру Служби безпеки України, відповідно до ст. 9 Закону України «Про Службу безпеки України», входять Центральне управління Служби безпеки України, підпорядковані йому регіональні органи, органи військової контррозвідки, військові формування, а також навчальні, науково-дослідні та інші заклади Служби безпеки України. Керівництво всією діяльністю Служби безпеки України, її Центральним управлінням здійснює голова Служби безпеки України. Він несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Службу безпеки України. Голова Служби безпеки України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України [12].

Статті 24 та 25 Закону України «Про Службу безпеки України» передбачають доволі широке коло прав та обов'язків цього правоохоронного органу [12].

Російські дослідники К. М. Гусов та В. М. Толкунова вказують на те, що трудовий статус організації включає не тільки трудову правосуб'єктність, роботодавчу здатність, її обсяг, але і здатність здійснювати підготовку, перепідготовку й підвищення кваліфікації працівників на виробництві, раціонально використовувати працю працівників, справедливо її оплачувати відповідно до трудового внеску, створювати умови праці, що відповідають вимогам безпеки та гігієни, й інші основні трудові права й обов'язки. Організації незалежно від організаційно-правових форм власності мають забезпечувати працівникам гарантовані законом мінімальну оплату праці, умови праці та заходи соціального захисту, відповідати за шкоду, заподіяну ушкодженням здоров'я у зв'язку з роботою, у тому числі й за моральну шкоду [13, с. 81].

Для того щоб брати участь у трудовому правовідношенні, роботодавець, як і працівник, повинен мати трудову правосуб'єктність. Трудова правосуб'єктність роботодавця полягає у визнанні за ним можливості надавати людині роботу. З огляду на вказане окремі вчені називають цю правосуб'єктність «роботодавчою», маючи на увазі в цьому випадку під «роботою», яка надається працівнику, гарантовану зайнятість виконанням відомої трудової функції з оплатою праці за її кількістю та якістю [14, с. 167].

В Україні можливість юридичної особи бути суб'єктом трудових правовідносин виникає з моменту державної реєстрації. Так, ст. 80 Цивільного кодексу України передбачає, що юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правосуб'єктністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді. Відповідно до ст. 24 проекту Трудового кодексу України юридична особа може бути роботодавцем незалежно від організаційно-правової форми, форми власності, галузевої належності, підпорядкування та інших ознак [15].

Отже, Служба безпеки України, належачи до юридичних осіб публічного права, володіє трудовою правосуб'єктністю з моменту державної реєстрації. Служба безпеки України володіє спеціальною правосуб'єктністю, оскільки коло правовідносин, в які може вступати цей правоохоронний орган, визначається конкретними завданнями та функціями, які на нього покладуються. Останнім також обумовлюється і можливість прийняття на роботу законодавчо обмеженого кола осіб.

Список використаних джерел: 1. Воловик В. Про трудовий статус державних службовців / В. Воловик // Право України. – 1997. – № 1. – С. 63–65. 2. Мельник К. Ю. Проблеми правового регулювання трудових відносин службовців правоохоронних органів : монографія / К. Ю. Мельник. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. – 360 с. 3. Гончарова К. В. Правовий статус державних органів – суб'єктів трудового права / К. В. Гончарова // Держава і право. – № 54. – 2011. – С. 355–360. 4. Пилипенко П. Д. Проблеми теорії трудових правовідносин в умовах переходу України до ринкової економіки : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05 / Пилипенко Пилип Данилович. – Харків, 2001. – 38 с. 5. Тарманов О. Ю. Поняття та загальні ознаки державного органу / О. Ю. Тарманов // Актуальні проблеми роботи з персоналом у правоохоронних органах. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 337–341. 6. Молдован В. В. Конституційне право : опорні конспекти ; слов.-довід. / В. В. Молдован, В. Ф. Мелашенко. – Київ : Юмана Мова, 1996. – 346 с. 7. Абасов Г. Г. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Абасов Гафіс Гасан-огли. – Київ, 2004. – 240 с. 8. Габричидзе Б. Н. Конституционный статус органов Советского государства / Б. Н. Габричидзе. – М. : Юрид. лит., 1982. – 184 с. 9. Коренев А. П. Административное право России : учебник : в 3 ч. Ч. I / А. П. Коренев. – М. : МЮИ МВД России ; Щит-М, 1999. – 280 с. 10. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления / Б. М. Лазарев. – М. : Юрид. лит., 1972. – 210 с. 11. Подоляка А. М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Подоляка Анатолій Михайлович. – Харків, 2004. – 194 с. 12. Про службу безпеки України : закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>. 13. Гусов К. Н. Трудовое право России : учебник / К. Н. Гусов, В. Н. Толкунова. – М. : Велби ; Проспект, 2003. – 496 с. 14. Советское трудовое право : учебник / под ред. Н. Г. Александрова. – М. : Юрид. лит., 1972. – 576 с. 15. Трудовой кодекс Украины : проект закону Украины, реєстр. № 2902 від 22 квіт. 2013 р. : доопр. станом на 27 серп. 2013 р. [Електронний ресурс] / ініціатори: Стоян О. М., Сухий Я. М. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=467468pf35401=272086>.

Надійшла до редколегії 12.06.2014

Криворучко В. В. Трудовой статус Службы безопасности Украины как работодателя

Рассмотрен трудовой статус Службы безопасности Украины как работодателя. Доказано, что элементами правового статуса Службы безопасности Украины являются компетенция, цель, задачи, функции, структура органа, формы и методы его деятельности. На основании анализа точек зрения известных ученых и современного национального законодательства доказано, что именно Служба безопасности Украины является работодателем в трудовых правоотношениях служащих Службы безопасности Украины.

Ключевые слова: правовой статус, юридическое лицо, компетенция, права, обязанности, гарантии, Служба безопасности Украины.

Kryvoruchko V. V. Labor and legal status of the Security Service of Ukraine as an employer

Labor and legal status of the Security Service of Ukraine as an employer is considered. It is proved that competence, objective, tasks, functions, structure of the agency, forms and methods of its activity are the elements of the legal status of the Security Service of Ukraine. Competence should be considered as a set of rights and duties of a state agency and as a structural element of public authority.

On the basis of famous scientists' opinions and current national legislation it is proved that it is a state agency and in this case, the Security Service of Ukraine is the employer in labor relations of the officials of the Security Service of Ukraine.

It is noted that possibility for a legal entity to be a subject of labor legal relations in Ukraine arises from the moment of state registration. Thus, Article 80 of the Civil Code of Ukraine provides that a legal entity is an organization established and registered in accordance with the law. A legal entity vested with civil capacity and legal capacity and may be both a plaintiff and a defendant in a court. According to the Article 24 of the draft of the Labor Code of Ukraine a legal entity may be an employer, regardless of organizational and legal form, ownership, sectoral belonging, subordination and other features.

Thus, the Security Service of Ukraine being a legal entity of public law has a labor legal personality from the moment of state registration. The Security Service of Ukraine has special legal personality because a range of legal relations, where this law enforcement agency may enter is determined by the specific tasks and functions relied on it. The possibility of employment of limited people is also conditioned by the latter.

Keywords: legal status, legal entity, jurisdiction, rights, duties, guarantees, Security Service of Ukraine.

